

Бранко ЛЕШТАНИН*

Др Жељко НИКАЧ**

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ДРЖАВНИХ СИМБОЛА У СРБИЈИ

Апстракт

Након пада настрешице у Новом Саду у Србији долази до великих друштвених поремећаја, што спојено са геополитичким дешавањима чини ситуацију додатно сложену. Јавна окупљања грађана постала су свакодневница где значајну улогу у показивању ставова чине и државни симболи јер грађани носе заставе, грб и интонирају се химне а све ради показивања патриотизма и пијатета према жртвама. Међутим поред тога дешавају се и разне недозвољене па чак и деструктивне радње према државним симболима како Србије тако и других држава. У раду се истражује кривичноправна заштита државних симбола где се посебна пажња усмерава на *de lege lata* решења као и на историјски процес настајања заштите државних симбола. Статистичким методама истраживано је стање и кретање овог облика криминалитета у периоду од 2016 до 2023 на територији Републике Србије. Уочено је да је овај облик криминалитета на веома малом нивоу у односу на друге облике криминалитета (имовински, привредни и др.). Без обзира на то он је и даље нарочито опасан као појавни облик. Међутим овај облик криминалитета значајно утиче на ауторитет државе и њених органа код грађана па чак и ван граница државе. Тренутна сложена друштвено-политичка ситуација указује да се мора обратити пажња на ауторитет државе и њених органа у очувању безбедности, јавног реда и уставног поретка и људских и мањинских слобода и права човека и грађанина.

Кључне речи: застава, грб, химна, правна заштита, кривично законодавство, Србија.

* Полицијски службеник, Министарство унутрашњих послова Републике Србије, b.lestadin@gmail.com, ORCID 0009-0009-5788-1658.

** Редовни професор, Криминалистичко – полицијски универзитет у Београду, Република Србија, zeljko.nikac@kpu.edu.rs, ORCID 0000-0001-8190-5036.

1. УВОД

Симболи једне државе јесу њена застава и химна а у неким државама и државни грб. Државне заставе су огледало идентитета једне нације. Оне стварају у човеку осећај припадности, уједињују људе истог народа где год да се налазе у свету. Свака земља има симбол који представља њену историју, традицију, уверења и вредности. Управо комбиновањем боја, амблема и грбова на својим заставама народи од памтивека стварају слику која их представља у свету. Тако је и данас када свака нација има јединствену заставу коју карактеришу међународно признате и обједињује боје које представљају карактер те земље (<https://putujsigurno.rs/magazin/zastave-sveta-i-njihovi-simboli/>). Према Вајсу и Розијанолију (Wice, Rosianoli, 1977, 16) прве заставе јављају се у Кини 1000.година ПНЕ. На европском тлу прве заставе јављају се код Грка у 5. веку ПНЕ и то приликом борби коњице на бојном пољу. У каснијим вековима заставе су развиле исламске државе Средњег истока и Викинзи на северу Европе а прави развој на тзв. Западу дешава су 12. веку (Wice, Rosianoli, 1977, 16-17).

Прва српска застава припада и првом српском краљу Михаилу Војислављевићу који је 1078.године, од стране папе Гргура VII именован краљем. Извесно је то да је српска држава тада добила и прву краљевску заставу јер је краљ Михаило тада тражио и обећана му је застава (*vexillum*) Светог Петра, као знак папске заштите, наклоности и признања (Јовановић, 2010, 12). Исти аутор детаљно изучава употребу и значај заставе током ослобођења од Турске окупације почетком 19. века (Први и Други српски устанак) али и касније кроз развој савремене српске државе.

Химна (од грч. *ὕμνος* – песма или хвалоспев) је репрезентативна песма која се пева или свира у свечаним и званичним приликама. Химна је најстарија песничка врста која се јавља још код Египћана, Вавилонца и Асираца. Код старих Грка свака песма до 6. века ПНЕ називала се химном, а касније су то биле само песме које су посвећиване боговима и херојима. У старом Риму химнама се увеличавао култ царева. У средњем веку химне су биле песме, а у ренесанси су се њима описивале лепоте природе. У 19. веку уводе се државне химне, тј. химне владарима у монархијама (<https://www.pojmovnik.etno-institut.co.rs/h/himna.php>).

И поред, заиста, обиља у српским химничним песмама и композицијама кроз историју, само се за две може рећи да су биле и државне химне Србије у правом смислу речи. Реч је, наравно о песмама „Боже Правде“ и „Србији“, али се не сме испустити из вида да је Србија дуго певала, као сопствене и химну Краљевине Југославије и химну „Хеј Словени“, као саставни део СФРЈ. За химну „Боже Правде“ се може, без зазора, рећи да спада међу старије химне у свету (настала је 1872.године). Уочи Другог светског рата, на великом међународном скупу Музичке конфедерације, одржаном у Паризу, наша химна је проглашена за једну од три најлепше на свету. Химна „Боже Правде“ трајала је све до 1941.године и окупације Србије од стране Немачке када је „Влада националног спаса“ Милана Ђ. Недића,

заменила са познатом и старом песмом „Србији“, која је познатија по своме првом стиху „Ој, Србијо, мила мати“ (Јовановић, 2010, 132 и 137).

Грбови су обојени и по правилу непроменљиви ликовни знакови једног породичног рода (изузетно једне особе), а њихова се употреба касније проширила на градове, општине, црквене власти и достојанственике и на истакнуте грађане у градским управама. Ти симболички знакови, изведени по одређеним правилима, приказани су помоћу елемената средњовековног оружја штита и кациге с плаштом, јер су се први грбови појавили на штитовима средњовековних ратника (Брајковић, 1976, 7). Исти аутор сматра да су први грбови настали у другој четвртини 12. века. Грбови су настали у западној и средњој Европи, а своје настајање захваљују практичној потреби која се показала у ратовима и биткама средњег века. На развој од личног до наследног породичног знака свакако је утицало и наслеђивање феудалних поседа. У 13. веку, када је моћ владара ојачала, право на грб додељивао је владар, и касније се право употребе грба проширило на поједине градове, општине, црквене власти и достојанственике. У 14. веку искључиво право владара на поделу грба озакоњено је тиме што је владар посебном повељом додељивао грб који је у тој повељи био описан и осликан. Према Брајковићу (1976, 8) у јужнословенским земљама грбови се јављају најпре на каменим споменицима приморских и истарских градова који су их примили из Италије. Други аутори сматрају да су знамења у Србију дошла преко Византије (Ћирић, 1988: 8). Међутим према новијим истраживањима грбови српске властеле могу се срести већ крајем 9. века (печат кнеза Стојимира Властимировића) и пратити кроз развој српске државе (Јовановић, 2010, 9). Двоглавог орла налазимо први пут у цркви Светог Петра и Павла на одежди кнеза Мирослава на крају 12. века. Јављање двоглавих орлова у другој половини 13. века је спорадично. Поново се враћају након брака краља Милутина са Симонидом и трају кроз цео XIV и почетак XV века (Ђекић, 2015). Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца 1918.године укинула је право поделе грбова по владару, као и сва остала племићка права. Осим државног грба постојали су само грбови градова, општина и трговишта (Брајковић, 1976, 8).

2. ПРАВНИ ПОРЕДАК ДРЖАВНИХ СИМБОЛА У СРБИЈИ

Након 65 година Србија 2006.године поново постаје самостална држава укидањем Државне заједнице са Црном Гором и исте године донет је Устав Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 98/2006 и 115/2021 (даље: Устав РС). Устав РС у чл. 7. уређује државне симболе Републике Србије где се најпре помиње грб (Велики и Мали грб), а затим разликује две врсте заставе Републике Србије (Народна и Државна застава). На крају прописује да је химна Републике Србије свечана песма „Боже правде“ и даје овлашћење да се изглед и употреба државних симбола уреди законом.

То је и урађено тек три године касније Законом о изгледу и употреби грба, заставе и химне Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 36/2009 и 10/2023 (даље: Закон). Већ у чл. 2. ст. 1. Закона прописано је да државни симболи представљају Републику Србију и изражавају припадност Републици Србији. То конкретно значи и да се кроз државне симболе представљају Срби као народ, односно изражава се припадност не само Србији као држави већ и припадност српском народу. Поред тога Закон даје предност домицилним државним симболима када се истичу заједно са државним симболима страних држава али само у Републици Србији (чл. 3. Закона). Следствено томе Закон прописује и ограничења приликом употребе заставе и грба. Тако се забрањује исписивање по државним симболима, употреба оштећених симбола, употреба као робног или услужног жига, узорка или модела, односно као знак за обележавање робе или услуге (чл. 4-7. Закона). Новеле Закона из 2023.године представљају усклађивање са новим уређењем правосуђа у Србији јер су формиран Врховни суд, Врховно јавно тужилаштво, Високи савет судства и Високи савет тужилаштва.

Закон на општи начин уређује изглед и употребу заставе и грба и текст и начин употребе химне (чл. 10-38). Закон даје овлашћење Влади да ближе уреди питање изгледа и употребе државних симбола што је и учињено Уредбом о утврђивању изворника Великог и Малог грба, изворника заставе и нотног записа химне Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 85/2010 и Уредбом о ближим критеријумима, начину и условима за извођење химне Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 88/2009. Поред тога Закон даје овлашћење и министрима да, свако у свом ресору, ближе уреде начин употребе химне, грба и заставе Републике Србије у Војсци Србије, на објектима на и у близини границе Србије са суседним државама, на дипломатским и конзуларним представништвима Србије у иностранству¹ као и на ваздухопловима, бродовима или другим пловним објектима.

Иако је режим употребе државних симбола уређен правним прописима у пракси се уочава употреба Државне уместо Народне заставе. Због тога је Влада Републике Србије једним закључком из априла 2023.године изједначила употребу Државне и Народне заставе (<https://www.srbija.gov.rs/vest/701958/vlada-usvojila-zakljucak-o-upotrebi-drzavne-i-narodne-zastave.php>). Овде се може поставити питање оправданости постојања Народне заставе уколико је изједначена са Државном.

На крају Закон садржи и казнене (прекршајне) одредбе којима предвиђа прекршајну одговорности правних, одговорних и физичких лица али не и предузетника (предузетници се могу казнити као физичка лица?). Закон предвиђа само новчане казне за прекршаје и факултативно изрицање заштитне мере одузимања

¹ Правилник о употреби грба, заставе и химне Републике Србије у дипломатско-конзуларним представништвима Републике Србије и на званичним документима Министарства спољних послова, “Сл. гласник РС”, бр. 4/2010

предмета којима је извршен прекршај. Новчане казне се крећу од 500.000 динара за правно лице до минималне у износу од 5.000 динара за одговорно и физичко лице.² За надзор над спровођењем Закона задужена је комунална милиција која организационо припада локалној самоуправи, што у појединим деловима Србије може бити спорно због избегавања локалних функционера да поступају по Закону (нпр. Прешево и Бујановац).³

Поред прекршајноправне државни симболи уживају и кривичноправну заштиту у Републици Србији које заједно чине систем казненоправне заштите државних симбола. Анализом доступне уџбеничке и научне литературе закључује се да казненоправна заштита државних симбола није била у сфери интересовања истраживача.⁴ У прошлости али и у садашњости бележи се одређени број недопустивог понашања у јавности, према државним симболима како Републике Србије тако и других држава.⁵ Због тога аутори имају намеру да истраже на који начин кривично законодавство у Србији штити државне симболе.

3. КРИВИЧНА ДЕЛА КОЈИМА СЕ ШТИТЕ ДРЖАВНИ СИМБОЛИ У СРБИЈИ

Кривични законик (2005, чл. 173, 175 и 176) садржи одредбе којима се штите државни симболи како Републике Србије тако и других држава и међународних организација. Историјски посматрано док је Србија имала монархистичко уређење кривично законодавство није штитило државне симболе. Кривичноправна заштита државних симбола успоставља се након ослобођења од немачке окупације и формирања ФНР Југославије где су у Кривичном Законику (1959, чл. 174, 175 и 177) била прописана кривична дела Повреда угледа државе, њених органа и представника и Повреда угледа стране државе или међународне организације. Овим кривичним делима штитио се углед ФНРЈ, народних република и њених тадашњих државних

² Шире у Динић, 2024

³ Шире о комуналној милицији види Никач, 2010 и Никач, 2020

⁴ Видети Стојановић & Перић, 2011; Ђорђевић & Коларић, 2020; Делић, 2023; Стојановић, 2024;

⁵ Видети на <https://www.politika.rs/scc/clanak/656932/glumica-povraca-po-zastavi-srbije-predstava-za-studente-u-blokadi> (06.02.2025), <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5593033/milano-zapaljena-srpska-zastava-albanci-.html> (06.02.2025), <https://www.blic.rs/vesti/hronika/snp-nasi-zapalili-zastavu-bih-u-znak-protesta-zbog-koncerta-dina-merlina/mgj2k0s> (06.02.2025), <https://www.kim.gov.rs/v4741.php> (06.02.2025), <https://www.slobodnaevropa.org/a/24773973.html> (06.02.2025), <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/dacic-uhapsena-osoba-koja-je-skinula-gazila-i-zapalila-zastavu-srbije/> (06.02.2025), <https://www.portalanalitika.me/clanak/355363--skandal-u-beogradu-huligani-zapalili-crnogorsku-zastavu-video> (06.02.2025), <https://standard.rs/2019/10/09/opasna-zloupotreba-umetnosti/> (06.02.2025), <https://nova.rs/magazin/prica-se/kragujevac-i-sremska-mitrovica-fotografije-posle-oba-skupa/> (14.03.2025) и <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/403140/VIDEO-Poslanica-SNS-brise-skupstinsku-klupu-zastavom-Srbije.html> (14.03.2025)

симбола (грб и застава без химне) као представника власти и оружаних снага издвајајући тадашњег Врховног команданта. Такође штитио се углед стране државе и међународне организације где су се посебно издвајале Уједињене нације и Црвени крст. Овим законом уведена је радња извршења као општа формулација „излагање порузи“ чиме је дата могућност судској пракси да примени закон у конкретним ситуацијама. Већина кривичних дела гонила се по службеној дужности осим што је за дело Повреда угледа стране државе или међународне организације било неопходно одобрење Савезног тужиоца. За ова дела биле су прописане казне затвора од минимум три месеца па све до законског максимума.

Новеле савезног кривичног законодавства из 1976.године у Кривичном закону (1976, чл. 157-160) нису донеле велике промене осим назива самог закона (јер је и држава променила име), измене нумерације, изостављања република и прописивања посебног максимума за казну затвора која је износила до три године.

На сличан начин републички Кривични закон (1977, чл. 98. и 99.) штитио је грб, заставу и химну савезне државе (СФРЈ), република чланица федерације и аутономних покрајина као и органе и њихове представнике. Имајући у виду ограничење у односу на савезно кривично законодавство заштита се није односила на стране државе, међународне организације и њихове представнике. Оваква ситуација задржана је све до новела из 1994.године где измењен само чл. 98 а који у ствари представља усклађивање са друштвено-политичком ситуацијом и успостављању нове државе (Савезне Републике Југославије). Поред тога уведена је заштита угледа председника републике, скупштине, владе и њихових председника ако је у вези са вршењем функције. Запрећена казна била је затвор до три године (Закон о изменама и допунама, 1994, чл. 56).

3.1. Повреда угледа Србије (чл. 173)

Кривично дело се састоји у излагању порузи Србије као државе и њених симбола (грб, застава и химна). Приликом доношења Кривичног законика (2005, чл. 173) првобитно су се штитили државни симболи Државне заједнице Србије и Црне Горе и држава чланица али је овакво решење промењено 2009.године након проглашења самосталности Црне Горе. Објекат заштите је углед Републике Србије изражен преко њених државних симбола. Радња извршења овог кривичног дела је излагање порузи које мора бити извршено јавно и усмерено на Србију као државу или/и њене симболе (застава, грб и химна). Конкретно то могу бити изругивање, омаловажавање, потцењивање, подсмевачење или било која друга радња која доводи до излагања порузи. Ирелевантно је да ли такво изношење представља истину или не. Радња кривичног дела може бити извршена употребом речи (писане или усмене) али и конклюдентним радњама (цепање, плување, посипање прљавом водом или фарбом

и сл.). Поред радњи чињења ово кривично дело може бити извршено и нечињењем (нпр. неистицањем заставе ако таква радња не представља прекршај).

Битан елемент овог кривичног дела је јавност. То значи да радња извршења мора бити извршена на јавном месту или неком другом месту тако да радња извршења буде доступна неодређеном броју људи која нису индивидуално одређена. Овде треба нагласити и да радња извршења може бити извршена и путем интернета, односно преко друштвених мрежа. Према Стојановићу (2024, 576) јавност не постоји ако је нешто упућено одређеном кругу лица али и поставља питање који степен одређености мора да постоји да би јавност могла бити искључена? Ово је фактичко питање где коначну одлуку даје суд приликом доношења пресуде. Радња извршења је свршена само ако је излагање порузи сазнато од стране неодређеног броја лица.

Пасивни субјект је држава Република Србија а објект кривичног дела су државни симболи (застава, грб и химна) који су уређени Законом чиме ово кривично дело добија бланкетни карактер. Извршилац кривичног дела може бити било које лице а кривично дело може бити извршено само са умишљајем које обухвата сва обележја кривичног дела.

Новеле кривичног законодавства из 2005.године уводе другачије кажњавање за ово кривично дело јер се предвиђа алтернативно изрицање новчане казне или казне затвора до три месеца што зависи од околности кривичног дела које утврђује суд. На овај начин ово кривично дело сврстано је у ред „лаких“ кривичних дела и даје могућност за примену тзв. „поједностављених форми поступања у кривичним стварима“⁶ од стране правосудних органа.

Овој инкриминацији поједини аутори замерају политички карактер (Стојановић, 2024, 575). Међутим за ово кривично дело прописани су и основи који искључују гоњење ако је излагање дато у оквиру озбиљне критике у научном, књижевном или уметничком делу, у извршавању службене дужности, новинарског позива, политичке делатности, у одбрани неког права или заштите оправданих интереса. То конкретно значи да су приликом објаве научних и стручних радова, монографије, сликањем уметничке слике, извођењем позоришне представе или филма не може извршити ово кривично дело. Такође ако се радња извршења предузме приликом обављања службене дужности (нпр. Војска Србије, полиција, царина и сл.) неће постојати ово кривично дело. Веома је битно нагласити да ако је радња извршења предузета кроз објављивање новинарског чланка или иступањем у политичкој делатности (нпр. заседање парламента, владе, одбора и сл.) постоји основ за искључење од гоњења. Поред тога чл. 176. КЗ додаје и услове да начин изражавања или друге околности указују да радња није извршена у намери омаловажавања, односно ако извршилац докаже истинитост свог тврђења или ако је извршилац имао основаног разлога да поверује у истинитост онога што је износио или проносио.

⁶ Шире у Турањанин & Чворовић, 2021

Постојање ових основа мора бити непобитно утврђено од стране надлежних органа приликом спровођења истраге.

3.2. Повреда угледа стране државе или међународне организације (чл. 175)

Кривично дело састоји се у јавном излагању порузи стране државе и њених државних симбола, односно ОУН, Међународног црвеног крста или друге међународне организације чија је Србија члан. Објекат заштите овог кривичног дела је углед стране државе и њених симбола као и углед међународних организација чији је Србија члан што овом делу даје елемент иностраности. Што се тиче радње извршења „изглагање порузи“ исто је као и код кривичног дела из чл. 173. КЗ али и битног услова да радња извршења мора бити извршена у јавном простору.

Пасивни субјект овог кривичног дела су стране државе и њени симболи као и међународне организације чији је Србија члан. Ова одредба се до 2009.године односила на Државну заједницу Србије и Црне Горе јер је она била члан међународних организација. Битан елемент овог кривичног дела јесте и чињеница да Србија *de facto* или *de jure* признаје неку државу, односно да са том државом има неке дипломатске односе (нпр. Палестина). Мора се нагласити да се овим кривичним делом не штите симболи међународних организација од повреде угледа али се таквом радњом може повредити углед и саме међународне организације што је фактичко питање и зависи од конкретних околности кривичног дела.

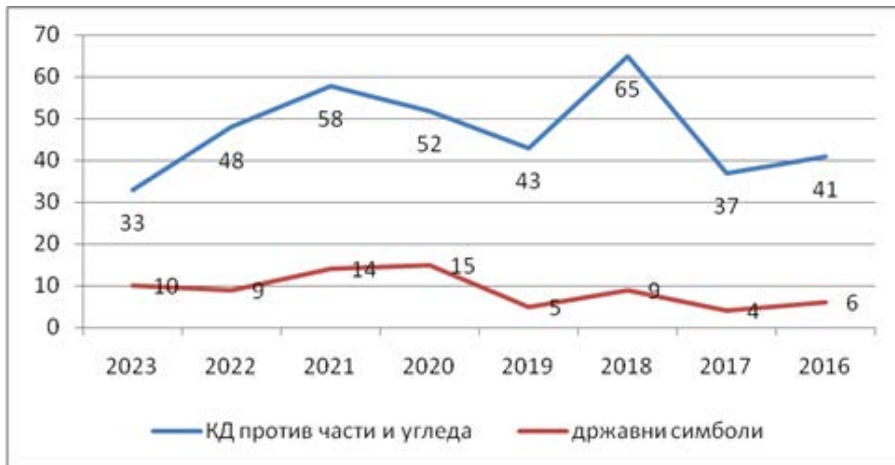
Извршилац кривичног дела може бити било које лице а кривично дело може бити извршено само са умишљајем које обухвата сва обележја кривичног дела. Није неопходно да извршилац има сазнање да ли је Србија члан неке међународне организације или не.

Законодавац је за ово кривично дело прописао алтернативно новчану казну или казну затвора до три месеца а гоњење се предузима само по одобрењу републичког јавног тужиоца (чл. 177. ст. 3. КЗ).

4. СТАЊЕ И КРЕТАЊЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА КОЈИМА СЕ ШТИТЕ ДРЖАВНИ СИМБОЛИ У СРБИЈИ

Истраживање стања и кретања криминалитета усмереног на повреду угледа државе, односно на државне симболе постављено у временски оквир од 8 година (2016-2023). Територијално је посматрана цела Србија осим АП Косово и Метохија за коју не располажемо са подацима. Подаци су узети из званичних извештаја Републичког завода за статистику који се односе на криминал пунолетних и

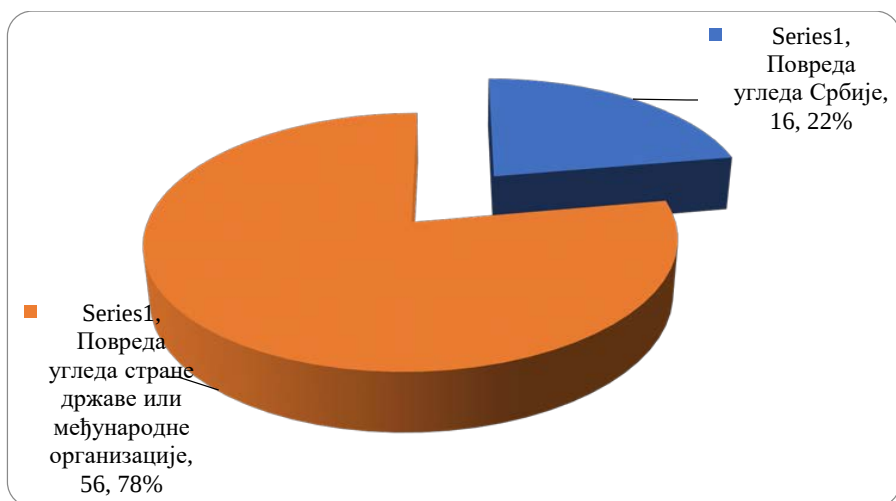
малолетних лица.⁷ На основу података формиране су табеле и графикони на основу којих је извршена анализа.

Графикон 1. – Кривична дела против части и угледа и кривична дела усмерена на повреду угледа државе

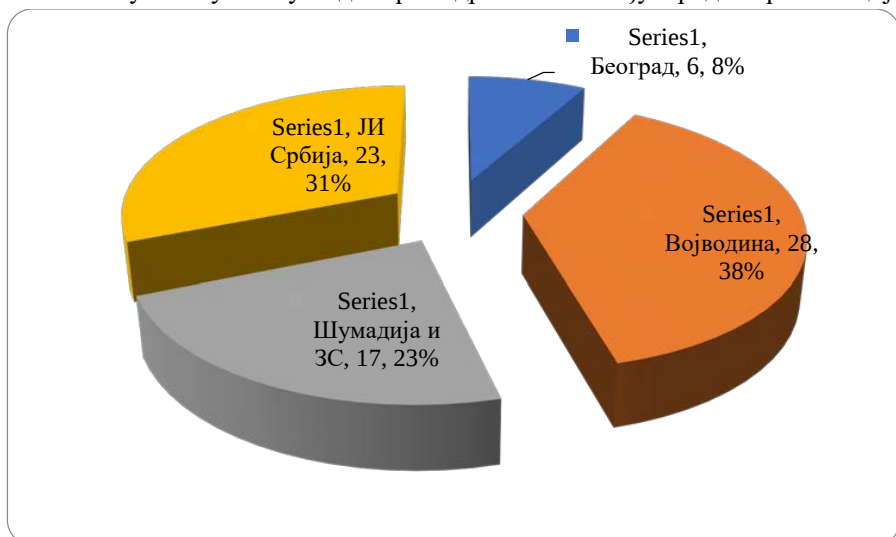
Графикон 1 приказује стање и кретање кривичних дела против части и угледа и кривичних дела усмерених на повреду угледа државе и њених симбола. У постављеном осмогодишњем временском оквиру (2016-2023) уочава се различит тренд код кривичних дела против части и угледа али генерално може се рећи ова група дела има уједначен тренд. Највећи пик уочава се 2018.године а најмањи почетне 2016.године. Исти тренд се уочава и код кривичних дела усмерених на повреду угледа државе и њених симбола која у укупном броју кривичних дела против части и угледа учествују са тек 19%. Највећи пик констатован је 2020. и 2021.године и то је тзв. „пост-ковид“ период у којем је било разних друштвених померања.

⁷ Види на <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivичnih-dela> и <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/pravosudje/maloletni-ucinioci-krivичnih-dela>

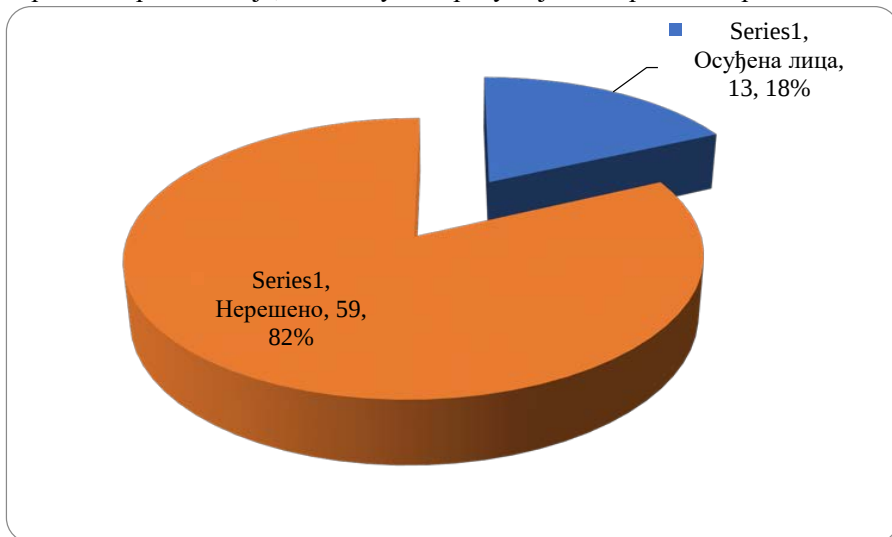
Графикон 2. – Однос кривичних дела Повреда угледа Србије и Повреда угледа стране државе или међународне организације

Као што се може видети из Графикона 2 овај облик криминала у većини случајева (78%) био је усмерен на симболе страних држава и међународних организација а мање на државне симболе Србије (22%). То нам указује на околност да су наши грађани поштовали ауторитет своје сопствене државе али и да су мање обраћали пажњу на очување угледа стране државе или међународне организације.

Графикон 3. – Територијална дистрибуција кривичних дела усмерених на повреду угледа Србије, стране државе или међународне организације

Ако се истражује територијална дистрибуција угрожавања државних симбола уочава се један необичан тренд у посматраном периоду у Србији. Војводина и Југоисточна Србија се истичу као територије у којима се највише врше ова кривична дела дела. Иако се јавна окупљања највише дешавају у Београду где се истовремено налазе седишта дипломатско-конзуларних представништва страних држава и међународних организација, ипак се у Београду најмање врше ова кривична дела.

Графикон 4. – Удео осуђених лица у односу на пријављена лица

Графикон 4 приказује однос пријављених и осуђених лица где се уочава значајно мали проценат осуђених лица за овај облик криминалитета. Самим тим не може се очекивати да се утиче на потенцијалне извршиоце кривичних дела нити на могућност поврата у овој области због благе казнене политике.

5. ЗАКЉУЧАК

Државни симболи настали много пре званичних држава јер су се односили на мање друштвене заједнице од државе а то су неки региони, феуди, породице и сл. Даљим развојем држава је преузимала симболе одређених породица (монарха) који су самим тим постајали и симболи целе државе. Овакав тренд уочава се и у Србији где се први државни симболи уочавају већ у 9. веку (грб) и у 11. веку (застава). Ипак химне као државни симбол настају значајно касније тек у 19. веку где Србија није изузетак.

Поред тога што је правни поредак државних симбола уређен највишим правним актом у Србији (Устав) иде се и корак даље где се и законом уређује начин употребе државних симбола као и њихова кривичноправна и прекршајноправна

заштита. Иако у Србији постоји дуга традиција правног уређивања државних симбола ипак се њихова (зло)употреба и даље дешава ван граница одређених законом. Историјски посматрано кривичноправна заштита државних симбола почиње тек након Другог светског рата где се у тадашњој комунистичком кривичном законодавству од 1959.године са два кривична дела штите државни симболи новостворене државе (Повреда угледа државе, њених органа и представника и Повреда угледа стране државе или међународне организације). Таква ситуације уз мање измене и допуне остале до данас где се суштински није мењало ништа осим што држава као целина није опстала већ се са једне велике федерације (СФРЈ) свело на Републику Србију.

Истраживањем стања и кретања овог облика криминалитета закључује се да је он на веома малом нивоу у односу на друге облике криминалитета (имовински, привредни и др.). Међутим овај облик криминалитета значајно утиче на ауторитет државе и њених органа код грађана али и ван граница државе. Због тога се може уочити како интерни тако и екстерни утицај овог облика криминалитета због чега је он нарочито (друштвено) опасан. Усмереност овог облика криминалитета више је ка страним државама а мање према домаћима државним симболима што је и разумљиво јер се и очекује од грађана да поштују симболе своје сопствене државе. Војводина и Југоисточна Србија нарочито се истичу у овом облику криминалитета што се може оценити као неочекивано нарочито ако се то доведе у везу са податком да Београд минимално учествује у овом облику криминалитета. Не може се очекивати да се утиче на потенцијалне извршиоце кривичних дела нити на могућност поврата код ових кривичних дела јер је казнена политика блага.

Иако је овај облик криминалитета минимално заступљен аутори сматрају да је ипак и даље нарочито опасан као појавни облик. То се може поткрепити и чињеницом да тренутна сложена друштвено-политичка ситуација потврђује да се мора обратити пажња на ауторитет државе и њених органа у очувању безбедности, јавног реда и уставног поретка и људских и мањинских слобода и права човека и грађанина.

ЛИТЕРАТУРА

Брајковић, В. 1976. *Грбови, грбовнице – родословља*. Загреб: Повијесни музеј Хрватске;

Делић Н. 2023. *Кривично право: посебни део*. Београд: Правни факултет Универзитета;

Динић Н. 2024. Грб, застава и химна Републике Србије: заштита кроз прекршајну одговорност. *Национални интерес*, 2(48), стр. 135-148 DOI: 10.5937/nint48-49482;

Ђекић Ђ. 2015. Двоглави орлови у средњовековној Србији – од симбола до грба. У Б. Димитријевић (ур.) *Тематски зборник радова са четвртог међународног*

научног скупа *Наука и савремени универзитет, 4. Државност, демократизација и култура мира*, Том 2, Ниш: Филозофски факултет, стр. 67 – 79;

Ђорђевић Ђ. & Коларић Д. 2020. *Кривично право: посебни део*. Београд: Криминалистичко-полицијски универзитет;

Закон о изгледу и употреби грба, заставе и химне Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 36/2009 и 10/2023;

Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 47/94;

Јовановић, Н. 2010. *Грбови, заставе и химне у историји Србије*. Београд – Цетиње: Светигора;

Кривични законик, “Сл. гласник РС”, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024;

Кривични законик, “Сл. лист ФНРЈ”, бр. 30/59;

Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, “Сл. гласник СРС”, бр. 26/77;

Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, “Сл. гласник СФРЈ”, бр. 44/76;

Никач Ж. 2020. Комунална милиција у Републици Србији као услужни сервис грађана. У Д. Вујисић (ур.) *XXI век – Услуге и права корисника*. стр. 503-521, Крагујевац: Правни факултет DOI: 10.46793/UPK20.503N;

Никач Ж. 2010. Комунална полиција у Републици Србији – место, улога и задаци, *Правни живот*, бр. 10, стр. 483–498;

Правилник о употреби грба, заставе и химне Републике Србије у дипломатско-конзуларним представништвима Републике Србије и на званичним документима Министарства спољних послова, “Сл. гласник РС”, бр. 4/2010;

Стојановић З. 2024. *Коментар Кривичног законика: према стању Кривичног законика од 1. децембра 2019.године и премстању законодавства од 27. октобра 2023.године*, Београд: Службени гласник;

Стојановић З. & Перић О. 2011. *Кривично право: посебни део*. Београд: Правна књига;

Турањанин В. & Чворовић Д. 2021. *Поједностављене форме поступања у кривичним стварима: начело опортунитета и споразум о признању кривичног дела*. Београд: Службени гласник;

Ђирић М. 1988. *Хералдика*. Београд: Универзитет уметности;

Уредба о ближим критеријумима, начину и условима за извођење химне Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 88/2009;

Уредба о утврђивању изворника Великог и Малог грба, изворника заставе и нотног записа химне Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 85/2010;

Устав Републике Србије, “Сл. гласник РС”, бр. 98/2006 и 115/2021;

- <https://nova.rs/magazin/prica-se/kragujevac-i-sremska-mitrovica-fotografije-posle-oba-skupa/> (14.03.2025);
- <https://standard.rs/2019/10/09/opasna-zloupotreba-umetnosti/> (06.02.2025);
- <https://www.021.rs/story/Info/Srbija/403140/VIDEO-Poslanica-SNS-brise-skupstinsku-klupu-zastavom-Srbije.html> (14.03.2025);
- <https://www.blic.rs/vesti/hronika/snp-nasi-zapalili-zastavu-bih-u-znak-protesta-zbog-koncerta-dina-merlina/mgj2k0s> (06.02.2025);
- <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/dacic-uhapsena-osoba-koja-je-skinula-gazila-i-zapalila-zastavu-srbije/> (06.02.2025);
- <https://www.kim.gov.rs/v4741.php> (06.02.2025);
- <https://www.politika.rs/scc/clanak/656932/glumica-povraca-po-zastavi-srbije-predstava-za-studente-u-blokadi> (06.02.2025);
- <https://www.portalanalitika.me/clanak/355363--skandal-u-beogradu-huligani-zapalili-crnogorsku-zastavu-video> (06.02.2025);
- <https://www.rts.rs/lat/vesti/politika/5593033/milano-zapaljena-srpska-zastava-albanci-.html> (06.02.2025);
- <https://www.slobodnaevropa.org/a/24773973.html> (06.02.2025);
- <https://www.srbija.gov.rs/vest/701958/vlada-usvojila-zakljucak-o-upotrebi-drzavne-i-narodne-zastave.php> (06.02.2025);
- <https://www.stat.gov.rs/sr-Latn/oblasti/pravosudje/maloletni-ucinioci-krivicnih-dela> (10.11.2024);
- <https://www.stat.gov.rs/sr-latn/oblasti/pravosudje/punoletni-ucinioci-krivicnih-dela> (10.11.2024);
- Wise T., Rosianoli G. 1977. *Military Flags of the World*. Poole: Blandford Press.

Branko LEŠTANIN

Police officer, Ministry of Interior of Republic of Serbia, b.lestanin@gmail.com, ORCID 0009-0009-5788-1658.

Zeljko NIKAČ, Ph.D

Full Professor, University of Criminal Investigation and Police Studies in Belgrade, Republic of Serbia, zeljko.nikac@kpu.edu.rs, ORCID 0000-0001-8190-5036.

CRIMINAL LAW PROTECTION OF STATE SYMBOLS IN SERBIA

Summary

After the canopy collapse in Novi Sad, Serbia experienced significant social disruptions, which, combined with geopolitical developments, made the situation even more complex. Public gatherings of citizens have become an everyday occurrence, where state symbols play a significant role in expressing their views, as citizens carry flags, coats of arms, and sing anthems, all in the name of showing patriotism and respect for the victims. However, in addition to this, various unauthorized and even destructive actions against state symbols of both Serbia and other countries occur. The paper explores the criminal protection of state symbols, with special attention paid to *de lege lata* solutions as well as the historical process of the emergence of the protection of state symbols. Statistical methods were used to explore the state and trends of this form of crime in the period from 2016 to 2023 on the territory of the Republic of Serbia. It has been noted that this form of crime is at a very low level compared to other forms of crime (property crime, economic crime, etc.). Nevertheless, it is still particularly dangerous as a form of occurrence. However, this form of crime significantly affects the authority of the state and its bodies among citizens and even beyond the borders of the state. The current complex socio-political situation indicates that attention must be paid to the authority of the state and its bodies in preserving security, public order and constitutional order, and human and minority freedoms and civil rights.

Key words: Flag, Coat of Arms, Anthem, Legal Protection, Criminal Legislation, Serbia.

